

ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.091“18/20”:398.332.416

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-2/29>

Колінько О. П.

Бердянський державний педагогічний університет

РІЗДВЯНІ ІСТОРІЇ: МІЖ ДИВОМ І РЕАЛЬНІСТЮ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАРУБІЖНОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

У статті зосереджується увага на багатоманітних аспектах різдвяного дива, його природи, його зв'язку з реальністю чи сакральністю у творах сучасних українських письменників із залученням до контексту творів зарубіжних і російських письменників. Наголошується на тому, що в різдвяних текстах українських митців ХІХ ст. відбуваються дива, які несумісні з гуманною ідеєю Різдва Христового, бо реальна дійсність, де панує соціальна нерівність, розшарованість на багатих і бідних, не дає підстав для відчуття справжнього свята й пов'язаного з ним дива, провокує нездійсненність мрії, розчарування. Російські письменники ХІХ ст., також зберігаючи в змістових структурах різдвяних історій невіддільний їх атрибут – диво, майстерно його синтезують із реальною дійсністю, часто несправедливою та жорстокою як до дітей, так і до дорослих.

Акцентується на тому, що розглянуті різдвяні історії зарубіжних письменників об'єднує художня домінанта – диво, яке має духовну природу й найчастіше відбувається в душах і серцях героїв попри соціальні негаразди й підступність суєтного світу.

У проаналізованих різдвяних історіях сучасних українських письменників вирізняється спільна риса – наповненість дивом, яке багатоманітне у своїх проявах, пов'язане як із подіями реального життя, так і духовного. Була спостережена також певна закономірність: одні митці прив'язують до зимових і різдвяних свят помітну, ба навіть поворотну подію в житті людини, інші – філософськи осмислюють біблійні події, апелюють до пам'яті сучасників, прагнучи нагадати про християнські цінності й пріоритети свята Різдва Христового й див, які пов'язані з народженням Сина Божого. Також сучасні письменники у своїх різдвяних історіях наголошують на модернізації традицій, їх осучасненні, переакцентуванні на родинну форму святкування або в колі друзів.

Підсумовується дослідження висновками, що в сучасній українській літературі є вагомий пласт, що певною мірою орієнтується на канони святочних і різдвяних жанрів, але вносить нові смисли в розуміння дива, таємниця якого повністю не буде розкрито ніколи. Це відкриває широкі перспективи в подальшому дослідженні творів новорічно-різдвяної тематики.

Ключові слова: різдвяні історії, різдвяне диво, християнські цінності, модернізація традицій.

Все, що стається на Різдво,
є неймовірною таємницею.

Богдана Матіяш

Постановка проблеми. Різдвяні історії завжди мають незмінний успіх у читачів, дослідників, критиків. Надзвичайно різноманітні за жанрами, захоптиві за сюжетами, неординарними подіями, вони об'єднані спільною художньою домінантою – присутністю дива. Одні твори більше тяжіють до християнських традицій, інші – до фольклорних і художніх сюжетів європейської

літератури, синтезованої з національними культурами, тісно пов'язаною із семантикою народних зимових святкувань і родинно-побутовими традиціями ворожіння, колядування, символічного оздоблення ялинки, святкового столу, різдвяного меню та незмінного різдвяного дива.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Натепер твори різдвяної тематики – досить вагомий жанровий пласт літератури, яким цікавляться науковці (Х. Баран [2], І. Буркут [5], Є. Душечкіна [8], О. Калениченко [9], М. Кучерська [10], І. Ліпницька [12], О. Приймачук [13], Л. Сирота

[14], Н. Старигіна [16] та інші). Дослідники простежують походження та еволюцію святочного оповідання, порушують питання про його жанровий канон, про схожість і відмінність різдвяного й святочного жанру, вивчають особливості хронотопу різдвяної прози, аналізують рецепцію різдвяних оповідань англійського романіста Ч. Діккенса в типологічних зіставленнях із творами М. Гоголя, В. Стефаніка, П. Мирного, О. Маковея, М. Черемшини, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича й інших.

Постановка завдання. Однак дослідження, присвячені сучасному стану жанру та його художнім константам, серед яких найпоширеніше – диво, практично відсутні, хоча сучасні автори активно звертаються до різдвяних історій, тематика яких багатоманітна у своїх проявах і варіаціях і досить приваблива для сучасного читача. Це й визначає актуальність пропонованої розвідки.

Мета статті – проаналізувати різні аспекти різдвяного дива, його природу, його зв'язок із реальністю чи сакральністю у творах сучасних українських письменників, залучаючи до контексту твори зарубіжних і російських письменників.

Виклад основного матеріалу. Джерела жанру сягають давніх часів, календарно-святочних звичаїв та обрядів, в основі яких – карнавальна культура Європи й Київської Русі [11, с. 154]. Але тільки на початку ХІХ ст. почали з'являтися в періодичних виданнях твори письменників на цю тему (наприклад, у 1826 р. друкуються «Святочні оповідання» Н. Полевого в «Московському телеграфі»; в 1835 р. в журналі «Московитянин» публікується повість «Зимовий вечір» Д. Григоровича й інше). Галицькі часописи дещо пізніше, в першій третині ХХ ст., почали формувати святкові номери до Різдва. Журнально-газетний формат пояснюється і комерційними інтересами, й соціальними. Невеликі за обсягом оповідання, новели, нариси, есе видавці публікували з метою найбільшого залучення дописувачів і читачів – вони вважалися атрибутом «легкого читива», інтригували цікавим змістом та очікуванням дива напередодні або під час святкування Нового року, Різдва Христового: більшість людей, дітей, втомлених бідністю та злиднями, сподівалися на диво, вірили в усілякі чудеса, плекали надію, що диво змінить їхнє життя на краще, багаті стануть прихильнішими до бідних і всі люди будуть добрими, чуйними, благородними. Окрім того, різдвяні історії відповідали бажанню письменників не тільки прислужитися своїми творами масовому читачу, достукатися до прихованих у його душі добрих начал, а й утверджувати християнські цінності.

«Специфічно українським сегментом «святового» оповідання, – зазначає І. Липницька, – був помітно наголошений соціальний елемент та опис злиднів українського села, який переходить у роздуми про диво народження чи воскресіння Божого Сина. Письменники використовували вігільну форму, щоб у простій, більш дохідливій формі промовити до сердець і нагадати своїм читачам про віру в Бога, добро й любов» [12]. У творах українських письменників ХІХ ст., присвячених новорічно-різдвяним святкам, відбуваються дива, які контрастують із гуманною ідеєю Різдва Христового, бо жорстока реальність, соціальна нерівність вносили свої корективи: замість християнської толерантності й любові – людська черствість, яка часто не зникає навіть під впливом різдвяної аури та яку не в змозі подолати навіть Спаситель, на честь народження якого існує це свято, зумовлює крихкість надій, нездійсненність мрій, розчарування («За що?», «Перша зірка», «Його святий вечір», «Рішився» Б. Лепкого, «Святий вечір» В. Стефаніка, «Різдвяний вечір» Г. Хоткевича, «Святий Николай у гарті», «Коляда» Марка Черемшини, «Заробок на свята» О. Маковея; «Чад», «Збентежена вечеря» Олени Пчілки; «Морозенко» Панаса Мирного; «Відьма» С. Васильченка; «Ялинка» М. Коцюбинського, «Колядники» Степана Коваліва, «Попались!» І. Нечуя-Левицького й інші).

Російські письменники ХІХ ст., зберігаючи в змістових структурах різдвяних історій нравописовий елемент, у вічну тему добра й зла також вводили соціальний аспект, ускладнюючи сюжет оголенням нещасливості й несправедливості в суспільному житті («Ангелочек» Л. Андрєєва, «Мальчик у Христа на ёлке» Ф. Достоевського, «Тапер», «Чудесный доктор» О. Купріна, «Ёлка Митрича» М. Телешова, «Ванька» А. Чехова, «Под Рождество обидели» М. Лєскова, «Дары Артабана» Г. Петрова, «Счастливая и кичливая» М. Познякова й інші). У творах письменників попри інші художні складові частини невіддільним атрибутом завжди є різного роду чудеса, що відбуваються у Святвечір, а соціальна дійсність майстерно синтезується з атмосферою дива. Як смисловий центр цих творів, Різдво з дивом народження та пришествя Божого Сина, молитвами, святковою вечерею, незважаючи на бідність, злидні, безвихідь символізує світло, надію, сподівання на порятунок кожної душі у світі зла й несправедливості. На цьому наголошує Н. Тичина: «Передсвятковий час (напередодні Різдва, Святвечір) утримує досить-таки визначені характеристики й можливості

(вони виходять ще з народних уявлень): це період тимчасової переваги на землі темних сил, на зміну яким у момент настання свята світу повертається гармонія» [17, с. 381].

Багато зарубіжних письменників не минули у своїй творчості сакральну тему Різдва Христового («Різдвяна пісня в прозі», «Дзвони» й «Цвіркун у припічку» Ч. Діккенса, «Дівчина із сірниками», «Ялинка» Г. К. Андерсена; «Синій птах» М. Метерлінка, «Лускунчик і мишачий король» Е. Т. А. Гофмана, «Дари волхвів» О. Генрі, «Різдво в мисливській хатинці» Т. Майн Ріда, «Різдвяне диво» Г. де Мопассана, «Різдвяний гість» С. Лагерлеф та інші).

Повертається гармонія в сім'ю Скруджа в «Різдвяній пісні в прозі» Ч. Діккенса. «Ось хоча б різдвяні свята, – каже племінник Скруджа Фред. – Та все одно, крім благоговіння, яке відчуваєш перед цим священним словом, і благочестивих спогадів, які невіддільні від нього, я завжди чекав цих днів як найкращих у році. Це радісні дні – дні милосердя, доброти, всепрощення. Це єдині дні у всьому календарі, коли люди ніби за мовчазною згодою вільно розкривають один одному серця та бачать у своїх ближніх – навіть у бідних та знедолених – таких же людей, як вони самі, тих, що йдуть із ними однією дорогою до могили, а не якихось істот іншої породи, яким належить йти іншим шляхом» [7, с. 11]. Зумів розкрити своє серце назустріч добру Скрудж у свято Різдва, усвідомивши, як гірко й сумно залишитися на самоті та ні з ким розділити тремку різдвяну радість. І навіть такий його, здавалося б, маленький моральнісний вчинок збільшив «потенціал добра» у світі й зменшив «потенціал зла», а його буття надав нової смислоспрямованості: «буття-для-Іншого», для ближнього.

Різдвяний вечір – це пора пошуків умиротворення, родинного затишку, тепла, коли самотність переживається особливо гостро, коли навіть сіра буденність може наповнитися барвами й чудесами, а іскри любові запалють життя з новою силою та перемаже любовна ідилія, як це бачимо в різдвяній повісті Ульфа Старка «Маленька книжка про любов», головний герой якої – хлопчик Фред, – попри життєві негаразди (тато на війні, в сім'ї не вистачає їжі, в школі неприємності через пустощі й погану поведінку) отримує омріяні різдвяні подарунки, серед яких найбільше диво – неочікуваний приїзд тата з війни додому на Святвечір, радість, вечеря в родинному колі, домашнє тепло й затишок і зізнання дівчини Ельси в коханні [15]. І саме те «дивне», що сталося, наповнює різдвяну

повість Ульфа Старка світлом і любов'ю. Якщо в Діккенса «чудо» організує сюжет і передбачає метаморфозу, що відбувається з героєм у різдвяну ніч, то в повісті Ульфа Старка спостерігається взятий письменником сюжет із повсякденного життя, а функцію «дива» виконує і щасливий випадок, і доброта матері, й розважливий вчительки, й любов дівчини.

А у творі О. Генрі «Дари волхвів» також реалізується велика християнська істина – робити другому добро з великої любові до нього. Герої своєю поведінкою підтверджують слушність цього твердження: Делла, щоб зробити коханому подарунок на Різдво, відрізає і продає своє розкішне волосся та купує Джиму дорогий ланцюжок для годинника, а він – продає цей годинник, щоб придбати для Делли набір черепахових, справжніх гребінців, якими вона «благоговеїно любовалась в одній витрині Бродвея» [6, с. 75]. І хоч закоханим прийшлося відкласти свої подарунки (в Делли не стало прекрасних кіс, і нікуди було заколювати гребінці, в Джима не стало годинника, до якого мав кріпитися ланцюжок), вони, наголошує автор, вчинили, як мудрі волхви, які принесли дарунки немовляті в яслах, – пожертвували один для одного своїми найбільшими скарбами. Така безкорисливість, жертвовність, любов у християнському розумінні і є чудом. Ця думка є ідейним стрижнем твору, і хоч у ньому увиразнено соціальний аспект (зображення невтішних картин нужденного життя героїв, їхньої бідності), все ж таки його варто сприймати як твір піднесеного, святкового звучання: напередодні Різдва диво відбулося в душах і серцях двох закоханих.

Різні за сюжетом і змістом твори переконують, що визначальною рисою архетипу різдвяного оповідання є його значеннєва наповненість дивом – дивом любові, радості, надії. І нехай не всі розуміють сакральність і релігійну глибину цього свята, пов'язаного з народженням сина Божого, але всі чекають його з нетерпінням, піднесеним настроєм і гарними думками.

Сучасні автори, звертаючись до різдвяної тематики, переслідують різні цілі, використовують різні художні стратегії та прийоми, утім, мало переймаються жанровими канонами різдвяного оповідання, а в залежності від змістового наповнення збагачують його новими структурними елементами, орієнтуючись переважно на сучасність, на нашу добу з її проблемами й особливостями. Новорічно-різдвяні історії, створені українськими письменниками останнього десятиліття, вирізняються оригінальними версіями

й інтерпретаціями цієї тематики й демонструють різноманітні аспекти дивовижних подій, що відбуваються з героями в різному часі й просторі, але обов'язково у Святвечір чи Різдво.

У процесі аналізу збірки «19 різдвяних історій» [18] була спостережена певна закономірність: одні митці присвячують до зимових і різдвяних свят помітну, ба навіть поворотну подію в житті людини, підтверджуючи думку М. Бахтіна про найсуттєвіше значення цього часопросторового континууму – зміну, життєвий перелом: «Власне, слово «поріг» уже в мовленнєвому функціонуванні (поряд із реальним значенням) набуло метафоричного трактування та збіглося з моментом життєвого перелому, кризи, рішення, що змінює життя (або нерішучості, страху перетнути поріг)» [4, с. 280–281]. Це твори Мар'яни Савки «Собачого Нового року! Котячого Різдва!»; Катерини Міхаліциної «Так буває»; Володимира Беглова «Наступного разу, коли ти зателефонуєш»; Іларіона Павлюка «Маріє, Різдво!»; Доржа Бату «Різдвяна магія», Богдана Жолдака «Кучугури (різдвяне ретро)»; Сергія Гридін «Про тихоню, що мав свою зірку»; Надійки Гербіш «Жовтневе Різдво Ханни»; Христі Венгринюк «Sing Halleljah to the Lord»; Галини Вдовиченко «Лорд, вівсянка і любов»; Мирослава Лаюка «Цифра 12».

Різдвяні історії інших письменників (збірки «19 різдвяних історій») вирізняються філософським наповненням, що всотують етичні й естетичні пріоритети сучасної епохи. Авторська інтерпретація як християнської, так і нерелігійної проблематики суголосна філософським міркуванням митців слова щодо категорій добро / зло, любов / ненависть, співчуття / байдужість, толерантність / нетерпимість, профанне / сакральне тощо (наприклад, оповідання Маркіяна Прохаська «Різдво поза часом», Богдани Макіяш «Світло Різдва», Христі Венгринюк «Sing Halleljah to the Lord»; Надійки Гербіш «Жовтневе Різдво Ханни»).

Спільна ідея першої групи творів – зміни, дива в житті героїв, що сталися в Різдвяні свята. Про це розказує Дорж Бату в оповіданні «Різдвяна магія», коли в переддень Різдва Франческа, дівчина з розладом аутичного спектра, «блискуче склала тест та отримала звання офіцера Центру управління польотами Національного Управління з аеронавтики й досліджень космічного простору США» [18, с. 173]. Іларіон Павлюк у творі «Маріє, Різдво!» пише про диво, що відбулося в молодій родині, яка виховувала двох дівчаток-близнюків (Юлю та Маргаритку), з яких одна була інвалідом, сліпа й глуха, не вмiла самостійно їсти, й лікарі

не давали ніяких обнадійливих прогнозів. Батьки не втрачали надії на одужання доньки, активно займалися її реабілітацією, однак все було марно. Та в переддень Різдва, півтора року потому, дівчинка стала усміхатися. «Оля тримала Маргаритку на руках і плакала» [18, с. 113]. То були сльози материнської радості й щастя. «Різдвяні дива трапляються завжди. Просто так буває, що ми чекаємо від них занадто багато, а тому не помічаємо тих дрібниць, з яких складається справжнє диво» [18, с. 172]. У Катерини Міхаліциної («Так буває») схожа різдвяна історія: молодому подружжю лікарі спрогнозували народження хворої дитини, але всупереч всьому на свято Різдва Христового народився здоровий, чудовий хлопчик. Чудо відбулося, «бо в Різдві інакше не випадає» [18, с. 13]. А для маленького Олеса (Ірина Савка «Зимові свята»), що йшов із колядою до сусідів у Святвечір, «весь світ був дивом», йому «здавалося, що з ним співають ангели в білих ризах, а його дзвіночок так голосно дзвонить, як ангельські труби» [18, с. 75]. А коли ще тітка Марина сповістила гарну новину, що тато живий (він воював, «очищав нашу землю від чужинців»), то Олесик із колядою та радісною звісткою, «здавалося, нісся додому в чарівних санях, <...> місяць сміявся до нього, сніг <...> видзвонював свою зимову пісню» [18, с. 76].

Мар'яна Савка у творі «Собачого Нового року! Котячого Різдва!» пропонує історію дівчини, в якій на різдвяні свята сталася подія, що змінила її одноманітне життя: вона, заклопотана щоденними справами й насиченим графіком роботи, за незвичних, майже казкових обставин познайомилася з «випадковим подорожнім», який став її долею: сусідка, що розводить перських котів, попросила її відвезти кошени на замовлення в якесь котеджне містечко як подарунок під ялинку для однієї маленької дівчинки. За планом, вона повинна сісти на електричку й вийти на крихітній станції, де її мали зустріти господарі. Але чи вийшла не на тій зупинці, чи замовники передумали, й вона опинилася віч-на-віч із засніженим лісом, забувши в електричці телефон. Раптово побачила чоловіка, який швидкою ходою рушив по заметеній снігом дорозі вглиб лісу, й кинулася за ним. Як з'ясувалося, він приїхав зустрічати Новий рік до дівчини, «інтернетної кралі», в замський замок, але то виявився розіграш. Прийшлося обом блукальцям повертатися на станцію та зустрічати Новий рік в електричці (але із шампанським і бутербродами, зробленими нашвидку). За дві години спілкування незнайо-

мець став для дівчини найдорожчою людиною. Далі було листування у Фейсбуці, після якої героїня відчула себе «настільки закоханою, що готувала святвечірні страви в якомусь хмелю» та чекала його в гості, й він прийшов. Сталось щось високе, трансцендентне, сакральне, сталася любов. І сталася вона в різдвяні свята не випадково, бо, за ідеями російських філософів, любов – це дар Божий (В. Соловйов), вона можлива тільки через образ Божий (М. Бердяєв). Отже, ця варіація різдвяного дива цілком може трактуватися в християнській традиції.

Ось такі багатомірні дива відбуваються в новорічно-різдвяні свята в реаліях повсякденного людського життя-буття, але в підтекстах творів прочитується думка, яка примушує задуматися уважного читача: чи випадкові вони, чи на це є воля Всевишнього з його любов'ю та благодаттю.

У багатьох різдвяних історіях автори вдаються до використання звичайних предметів, істот, які набувають символічного значення та стають своєрідним різдвяним дивом (*баскетбольний м'яч* (Володимир Беглов «Наступного разу, коли ти зателефонуєш»), який хлопчик просив у подарунок на Різдво від тата, що покинув їх з мамою та завів іншу сім'ю, але тата з подарунком так і не дочекався. Душу дитини переповнює очікування дива, й воно стається: він отримує м'яча: «До мого чобота, скотившись із гори, вдарився яскраво помаранчевий баскетбольний м'яч. Я не міг повірити своїм очам. Звідки він тут? Хто його загубив? Угорі вулиці нікого не було» [18, с. 150]; *рубін* (Катерина Бабкіна «Рубін») – золотий перстень із червоним каменем, який дівчині Лесі дістався в спадок і мав неймовірно-драматичну історію успадкування, в Лесиному сні перетворився на «червоне прозоре серце, котре виросло зі штучного каменю, дешевого, але найдорожчого, що люди мали, – й пригортає його до себе, й зігріває, приймає і запам'ятовує; і ніби від цього всім цим людям бодай трошки, але легшає – нехай навіть їх давно уже немає, але їм легшає все одно» [18, с. 36], *кіт-пухнастик*, який став щасливим талісманом закоханих (Мар'яна Савка, «Собачого Нового року! Котячого Різдва!»).

Друга група творів письменників збірки «19 різдвяних історій», як уже зазначалося, позначена філософським осмисленням новорічно-різдвяних подій, що відбуваються в наш час кардинальних, загальноцивілізаційних зрушень, прискореної урбанізації тощо. Ці глобальні виклики багато чого змінили в житті й психоло-

гії людини, наклали відбиток на культурні традиції та звичаї, переформатувавши їх значущість і сприйняття. Отже, в містах та й більшості сіл веселі святочні обряди й дійства не могли прижитися у своєму первісному вигляді, а от родинний характер Різдва вписався в міське життя та міську культуру. Різдво зберегло сімейні традиції, коли важливо зібратися всім разом, прислухатися до свого серця, пробачити образи, зробити подарунки, але й не забути, на честь кого це свято існує, коли «по-іншому світять зорі на небі, й так особливо мерехтить перша різдвяна зірка...» [18, с. 13].

Саме про такі цінності йдеться у творі Богдани Макіяш «Світло Різдва», де вона трепетно й тонко оповідає про Різдво, яке майже розтягується на місяць, про різдвяні ярмарки, про дух веселощів, який панує на майданах великих міст і на центральних площах містечок, і де групи колядників нарешті співають «Бог предвічний народився», «нарешті згадують Того, Чие свято, чие Різдво сьогодні святкується» [18, с. 8]. Авторка намагається все ж таки, попри любов до різдвяних ярмарків і різдвяних фільмів, подарунків, привернути увагу сучасників до християнських цінностей, щоб «Різдво було з Христом, а не без Христа, щоб Іугл писав: «Щасливого Різдва», <...> а не означував його як «одне з релігійних свят», і щоб «фраза «дух Різдва» не ставала заїждженим шаблоном, маркетинговим гаслом, яке так успішно приваблює покупців» [18, с. 8]. Твір не випадково названий «Світло Різдва», бо диво народження Спасителя несе світу й кожній людській душі святе світло, що рятує від відчаю, смутку, вселяє надію на одужання, здійснення мрій, толерантне ставлення один до одного.

Богдана Макіяш оповідає низку сумних і веселих історій святкування Різдва, серед яких – організоване волонтерами в серпні свято для хлопчика Влада, який знаходився в онкоцентрі й міг не дожити до січня. Інша історія про дівчинку Дашу, для якої свято відбулося вчасно, але всі знали, що це Різдво для неї останнє. Авторка захоплюється людьми, які безкорисливо організовують різдвяні обіди для убогих і бездомних людей, щоб «спільно відчувати, що таке світло Різдва й що таке безумовна любов» [18, с. 10]. Реалізуючи таким чином власне життя (буття), волонтери, члени Спільноти святого Егідія в Києві, представники Києво-Могилянської академії, проявляючи турботу, яку німецький мислитель Мартін Гайдеггер означив як справді людське ставлення людини до світу, що виходить за межі егоцентризму й поширюється на інших, примножують свої інгредієнти

й духовності, й душевності. Таке екзистенційне тлумачення людської турботи й доброти увиразнює філософську наповненість твору.

Вражають історії Різдва людей на війні, коли чоловіки хотіли б святкувати його в родинному колі, з дружинами, дітьми, друзями, а натомість змушені хилити свої голови до землі й спальників; історії людей, які не мають дому або ж мають його, та в них немає грошей, щоб купити харчі й приготувати Святу вечерю, або коли на «Різдво залишаєшся сам і немає з ким розділити це світло, цю тремку різдвяну радість» [18, с. 11].

Не забуває письменниця повідати й про підготовку до родинного святкування Святвечора й Різдва, для неї дім, родина – символічне втілення сакрального фізичного простору, де дивом є і піднесений настрій, і усмішка, й радість, і щастя, що відчувається в приготування куті, різних страв, у випіканні тістечок, у прикрашанні ялинки, в закупівлі подарунків «простих і зворушливих» для кожного члена родини.

Богдана Макіяш вкотре апелює до пам'яті, закликає не забувати, про кого це свято, знати, що святкуємо, адже «пам'ять не збіднює образ: він живе новим життям у часі, відбувається неперервне збагачення та оновлення його змісту в розвивальному далі контексті світу, послаблюються моменти корисливої практичності, вузької зацікавленості» [3, с. 248]. Тож коли будемо пам'ятати цю нескладну істину, тоді й зрозуміємо й усвідомимо справжнє значення прекрасного вірша «Все в нас сьогодні радістю наповнилося: Христос родився від Діви» [18, с. 11] і у своєму серці подякуємо за різні різдвяні дива, які часто мають цілком реальне походження, та побачимо, підійшовши до ясел, Світло. Саме в цьому авторка вбачає глибину християнської моралі й етики й хоче повернути до неї увагу свого сучасника.

Різдвяна історія в оповіданні Христі Венгрінюк “Sing Halleljah to the Lord” має філософське спрямування, бо в ній досить чітко оприявнюються твердження філософів про те, що ніхто не може існувати сам по собі, «людське буття принципово комунікативне. І передовсім ця комунікативність характеризується діалогічним взаємозв'язком «Я» і «Воно», «Я» і «Ти» [1, с. 227]. Головна героїня Леся настільки зациклена на когнітивно-прагматичному світі «Я» і «Воно», світі буденних людських турбот (щоденна робота в офісі, заняття хореографією, ввечері – телевизор), що вже не може вирватися за рамки своїх рольових функцій, бо навіть у переддень Різдва, забувши про святковий вихідний, прийшла на роботу. А такий

монологічний світ «атомізує, спрямовує на усамітнення, відчуження від усіх інших, виокремлює, викривлює і замикає на собі людське буття та людське ество» [1, с. 227]. Тож Леся у Святвечір почувалася дуже самотньою та покинутою, вона «йшла, не знаючи куди», «стояла й дивилася на світ, що рухався, як шалений», «не могла скласти до купи думки», «настрій у неї тільки погіршувався», «вона сама все усвідомлювала, розуміла, що нічим не цікавиться насправді, проживає життя від дня до дня та не знає, як це змінити» [1, с. 202–205]. Безцільно блукаючи вулицями, вона почула неймовірно красивий спів і, зрозумівши, що це церква, зайшла всередину. Там побачила «прекрасний вертеп із снігами, де Марія з Ісусиком, тваринками й царями, все сяло, ялинка вдягнена в прикраси й мереживо, тепло, затишно й неймовірно казково» [18, с. 206]. Доповнював цю ідилічну картину величезний орган, біля якого кілька десятків індусів співали “Sing Halleljah to the Lord”, і всі присутні «підспівували за ними, й церква набула такої благодаті, що дівчина відчула, як всі турботи враз розвіялись, як усміхнено й блаженно всередині». Вона «заплющила очі, і її руки самі якось склалися до молитви, вона знову відчула, як з її очей течуть сльози щастя та вдячності, сльози, які нічого не мали спільного зі смутком» [18, с. 206]. «А коли наші серця сповнені вдячністю та любов'ю, – це найкраще, що може статися в Різдво», – пише Богдана Матіяш [18, с. 14]. Вершиною піднесеного настрою та почуттів героїні стала святкова вечеря, на яку її запросили монахині, де вона познайомилася з медиком-індусом Рамешем, і в них зав'язалися стосунки. Сталося диво, навіть два дива: перше – Леся прийшла своєю дорогою в перше справжнє Різдво Господнє, друге – отримала надію на особисте щастя. Мовою філософів, відбувся перехід від «Я – Воно» до «Я – Ти»-відношення, коли виник діалогічний комунікативний зв'язок, сталася «актуалізація співбуття людей» і з'явився «важливий феномен людського існування – зустріч, завдяки якій перетинаються людські долі й відбувається взаємопроникнення мікрокосмів людських світів» [1, с. 228].

Маркіян Прохасько в оповіданні «Різдво поза часом» відкриває можливості пережити свято незалежно від історико-топографічного місцеперебування. Головний герой Устим одного разу опинився сам на Святвечір у Марокко, де не було родини, традиційних страв і куті, але він «відчув, що Христос поруч. <...> Вони були удвох. Вони сиділи на березі моря десь у теплих краях. Не було

снігу, не було морозу, не було дому й дванадцяти страв. Однак було Різдво. <...> Воно трапляється всюди й завжди» [18, с. 124].

Тож хто скаже, що це не диво? Часопросторові переміщення збагачуються ретроспективними вставками, які пов'язані зі спогадами Устима про дитинство, пригадуванням приемних епізодів із колишніх святкувань. Автор зауважує зміни в традиціях, їх осучаснення, коли герою прийшлося святкувати Різдво не вдома, а з друзями, де було все інакше, й хоч йому «бракувало рідного дому й тих обставин, які, як він вважав, створювали відчуття присутності різдвяного духу», цей випадок «змусив Устима відпустити обов'язковість на Різдво: не все має бути так, як завжди» [18, с. 123], але головне – щоб було тепло й була любов, заради яких існує свято.

Не порушуючи «збалансованої темпоральної орієнтації» (за Ф. Зімбардо) твору, автор демонструє нове сприйняття дійсності, коли втрачаються відчуття часу, реальності, коли приходиться усвідомлення, що Різдво – «головна подія тієї понад 2000-річної давнини. Все інше – нашарування понад двох тисяч наступних років» [18, с. 124]. Категорія часу набуває особливої філософської наповненості: лінійний, побутовий час заступає час циклічний, сакральний. Така оригінальна хронотопічна організація тексту увиразнює ідею неперервного зв'язку сучасного з минулим, сприяє вираженню екзистенційного й міфологічного бачення подій.

Висновки і пропозиції. Отже, у творах письменників проаналізовано багатоманітні варіанти різдвяних див, які є невіддільним атрибутом так званого «різдвяного тексту». В українських і зарубіжних митців XIX ст. спостережено тенденцію до поєднання та перехрещення дива з реальністю, яка не завжди є привабливою та радісною навіть у такий сакральний час через бідність, нужденне життя, тому диво тут контрастує з гуманною ідеєю Різдва Христового, мрії виявляються нездійсненими, радість короткою, щастя недосяжним. Утім, соціальний аспект хоч і витворює драматичну тональність творів, свято в них не втрачає своєї сакральності, бо само по собі вже є дивом.

Різдвяні історії сучасних українських письменників вирізняє спільна риса – наповненість дивом, яке багатоманітне у своїх проявах, пов'язане як з подіями реального життя, так і духовного, позаяк метаморфози, навіяні різдвяним дивом (таємниця якого не піддається одномірному визначенню та розкриттю), все ж відбуваються не тільки в реаліях земного життя, а й в душах і серцях героїв. Вони, наші сучасники, зазвичай не відзначаються релігійністю, але усвідомлюють незвичність зустрічей, змін, подій, що з ними відбуваються саме в такий сакральний час Різдва Христового.

Тож запропонована розвідка лише частково наближає до розв'язання проблем, пов'язаних з особливостями сучасного «різдвяного тексту», відкриваючи для науковців широке поле досліджень творів такої тематики.

Список літератури:

1. Андрос Є. Комунікативна природа людського буття. *Філософія. Світ людини. Курс лекцій* : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2003. С. 225–242.
2. Баран Х. Дореволюционная праздничная литература и модернизм. *Поэтика русской литературы начала XX века*. Москва : Прогресс, 1993. 329 с.
3. Бахтин М. Автор и герой : К философским основам гуманитарных наук. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 336 с.
4. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. Москва : Худ. лит., 1975. 504 с.
5. Буркут І. Художні особливості хронотопу різдвяної прози: темпоральна зумовленість різдвяного оповідання (на матеріалі англійської, російської та української літератур). *Слово і Час*. 2012. № 11. С. 68–71.
6. Дары волхвов. Истории накануне чуда : сборник / сост. С. Реутов. Харьков, Белгород : Клуб семейного досуга, 2017. 430 с.
7. Диккенс Ч. Собр. Сочинений : в 30 т. Москва : Гос. изд-во худ. лит., 1959. Т. 12 : Рождественские повести / под общ. ред. А. Аникста и В. Ивашевой. 1959. 505 с.
8. Душечкина Е. Русский святочный рассказ. Становление жанра. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2012. 256 с.
9. Калениченко О. Судьбы малых жанров в русской литературе конца XIX – начала XX века (святочный и пасхальный рассказы, модернистская новелла) : монография. Волгоград : Перемена, 2000. 240 с.
10. Кучерская М. Русский святочный рассказ и проблема канона в литературе нового времени : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.01. Москва, 1997. 18 с.
11. Лихачев Д., Панченко А., Поньрко Н. Смех в Древней Руси. Ленинград : Наука, 1984. 295 с.
12. Ліпницька І. Поетика жанру «різдвяного» оповідання Богдана Лепкого. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lipnytska_Inna/Poetyka_zhanru_rizdvianoho_opovidannia_Bohdana_Lepkoho.pdf?PHPSESSID=19ej4m0tlahbo9dj3ihbi56qu7.

13. Приймачук О. Міфопоетика різдвяних оповідань : (Чарлз Діккенс і українська література). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Літературознавство* / редкол.: М. Ткачук, Р. Гром'як, О. Куца та ін. Тернопіль, 2012. Вип. 34. С. 298–309.
14. Сирота Л. Західноукраїнське різдвяне оповідання 1920–1930-х років. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/Rodyna_Kolessiv_Syrotal_Zakhidnoukrayinske_opovidannya_2013.pdf.
15. Старк У. Маленька книжка про любов / переклад зі швед. Г. Кирпа. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 112 с.
16. Старыгина Н. Святочный рассказ как жанр. *Проблемы исторической поэтики*. 2013. № 2. С. 113–127.
17. Тичина Н. Сакральний час (Різдво Христове) як жанротворчий чинник. *Українська філологія: школи, постаті, проблеми* : збірник наукових праць. Львів : Світ, 1999. Ч. 1. С. 379–385.
18. 19 різдвяних історій : коротка проза. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 216 с.

**Kolinko O. P. CHRISTMAS STORIES: BETWEEN MIRACLE AND REALITY
(BASED ON THE WORLD AND UKRAINIAN LITERATURES)**

The article focuses on many aspects of the Christmas miracle, its nature, its connection with the reality or sacredness in the works of the modern Ukrainian writers with the involvement in the context the works of the foreign and Russian writers. It is emphasized that in the Ukrainians' Christmas texts in the XIX-th century miracles are incompatible with the humane idea of the Nativity, because the reality where social inequality and stratification of rich and poor prevails, does not give grounds to feel a real holiday and the associated miracle, it also provokes the impossibility of dreams and disappointment. The Russian writers of the XIX-th century in their semantic structures of Christmas stories also retain their integral attribute – a miracle, and skillfully synthesize it with reality, often unfair and cruel, both to children and adults.

It is emphasized that the considered Christmas stories of foreign writers are united by one literary dominant – a miracle that has a spiritual nature and often occurs in the souls and hearts of the heroes, despite the social troubles and insidiousness of the vain world.

In the analyzed Christmas stories of the modern Ukrainian writers there is a common feature too. It is fullness of wonder, which is diverse in its manifestations and associated with both real life and spiritual events. There is also a definite regularity in the texts: some writers present the winter time and Christmas holidays as a notable or even turning point in human lives, others philosophically comprehend biblical events, appealing to the memory of contemporaries, seeking to recall the Christian values and priorities of Christmas which are associated with the birth of the Son of God. Also, the modern writers in their Christmas stories emphasize the modernization of traditions, re-emphasize on the family form of celebration or in the circle of friends.

The study concludes that in the modern Ukrainian literature there is a significant layer of texts, which to some extent focuses on the canons of holiday and Christmas genres, but brings new meanings to the understanding of the miracle, the secret of which will never be fully revealed. This opens wide prospects for further study of works on New Year and Christmas themes.

Key words: *Christmas stories, Christmas miracle, Christian values, modernization of traditions.*